

Василь БАБАК,

начальник кафедри повітряно-десантної підготовки факультету
підготовки спеціалістів високомобільних десантних військ,
Військова академія, м. Одеса

СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНОГО ОРІЄНТИРА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВИСОКОМОБІЛЬНИХ ДЕСАНТНИХ ВІЙСЬК ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті зосереджено увагу на значущості імплементації принципів, методів, засобів акмеологічного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів високомобільних десантних військ (далі – ВМДВ). Зазначено, що акмеологічний підхід синтезує у собі дослідницькі стратегії з позицій системного підходу при вивченні освітніх систем, цілісного підходу до вивчення людини та теорії функціональних систем й спрямовується на самовдосконалення людини в освітньому середовищі, на її саморозвиток, на рух підростаючої і дорослої людини від однієї вершини до іншої, на досягнення «акме» в її творчості та здоров'ї, в розвитку всіх його життєвих сил; конкретизує ідеї гуманізації освіти і створює основу нової, сучасної ідеології навчання та виховання. Узагальнено акмеолого-методологічні принципи дослідження потенціалу особистості, до яких віднесено: принцип потенційного і реального; моделювання; оптимізації; зворотного зв'язку; операційно-технологічний; акмеолого-педагогічний.

Ключові слова: курсанти, майбутні офіцери високомобільних десантних військ, акмеологічний підхід, акмеологія, професійна підготовка.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап реформування Збройних сил України висуває нові вимоги до офіцерських кадрів, організації, змісту та методики їхньої військово-професійної підготовки, якісних параметрів випускників військових ВНЗ. До військових офіцерів висуваються прискіпливіші вимоги, адже значно зросли обсяги завдань, які вони мають виконувати. Крім того, оскільки Україна бере активну участь у миротворчих операціях, підготовка офіцерського складу повинна відповідати світовим вимогам. Як засвідчив аналіз періодичної військової преси, у зв'язку з

проблемами кадрової політики гостро постає проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів.

У концепції розвитку військової освіти [1] визначено основну мету – покращення якості підготовки офіцерських кадрів. Один із напрямів виконання цього завдання – інтенсифікація навчального процесу шляхом реалізації інноваційних методологічних підходів до підготовки майбутніх офіцерів [2]. Адже третє тисячоліття висуває свої вимоги до професіонала будь-якої сфери. Розв'язання завдання випереджального розвитку суспільства та військової справи, що визначається сьогодні головним завданням сучасної вищої освіти, можливе лише за однієї умови – підготовки офіцера, здатного до високопродуктивної професійної діяльності за будь яких обставин.

У створенні прогресивних систем професійної підготовки майбутніх офіцерів ВМДВ, що орієнтуються на інтелектуальний і креативний рівень розвитку особистості, значну роль відіграють процеси проектування і реалізації інтегрованих освітніх програм, інноваційних технологій, що ґрунтуються на наукових ідеях та універсальних методологічних підходах до організації освітнього процесу. Таким універсальним методологічним орієнтиром, який забезпечує цілеспрямованість і результативність цієї діяльності, виступає акмеологічний підхід [3, с. 56–57].

Названий підхід зумовлює потребу в організації навчального процесу у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ) на основі активної особистої спрямованості курсантів на досягнення певних вершин у процесі здобуття професійної освіти військовослужбовця шляхом отримання знань, формування професійних умінь і навичок, здатності креативно вирішувати поставлені завдання, високого рівня прагнень досягнути окресленої мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор засвідчив відсутність цілеспрямованих наукових пошуків щодо вирішення проблеми інтенсифікації та інноватизації професійної підготовки майбутніх офіцерів ВМДВ шляхом імплементації сучасних методологічних підходів. Однак знаходимо деякі

напрацювання дослідників, котрі присвятили свої наукові розвідки питанням окреслення особливостей формування готовності майбутніх офіцерів ВМДВ до діяльності в напружених ситуаціях ведення бою (М. Дьяченко [4]), виокремленню педагогічних основ фахової підготовки офіцерів окресленої спеціальності (Г. Шпак [5]), формування професійної компетентності майбутніх офіцерів високомобільних десантних військ у процесі фахової підготовки (В. Георгієв [6]). Використання алогічного підходу в підготовці фахівців у вищій школі досліджували І. Мельничук і І. Перута [7] та ін.

Метою статті є аналіз сутності та специфіки акмеологічного підходу як інноваційного методологічного орієнтира у професійній підготовці майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Акмеологічний підхід поки що недостатньо широко запроваджується в освітню практику підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ, проте знаходимо напрацьований досвід його застосування в дослідженнях різного роду проблем – особистісного розвитку, професійної діяльності, творчої самореалізації [8; 9]. У контексті реалізації акмеологічного підходу в підготовці майбутніх офіцерів ВМДВ необхідно шукати ефективні напрями організації професійного навчання курсантів, спрямованих на формування готовності до роботи за фахом як стійкого утворення особистості.

Відтак, виникає потреба в теоретичному обґрунтуванні сутності, особливостей, структури та принципів реалізації акмеологічного підходу. Принципи акмеологічного підходу визначаються наукою акмеологією, яка покликана вказати шляхи до розкриття особистісних потенціалів людини, що за умови повноцінної реалізації сприяє досягненню найвищих вершин у життєорганізації.

Акмеологія (від грецького «акме» – розквіт, вищий ступінь чогось, вершина; «логія» – вчення, наука) – галузь наукового знання, комплекс наукових дисциплін, об'єктом вивчення яких є людина в динаміці самоактуалізації її творчого потенціалу, саморозвитку, самовдосконалення,

самовизначення, самостійної професійної діяльності, системи підвищення кваліфікації (за Н. Кузьміною) [10].

Акмеологія, як молода новітня галузь знань, знаходиться зараз у стадії активного становлення. Історія появи в науковому обігу терміну «акмеологічне знання» бере початок з першої половини ХХ-го століття й пов'язується з періодом бурхливих інтелектуальних і соціальних пошуків 1920-х років. Хоча першим, хто зумовив необхідність створення нової науки про найбільш плідний період людського життя, був психолог Б. Ананьєв, однак першим в науковий обіг термін «акмеологія» впровадив Н. Рибніков.

Акмеологічне пізнання пройшло кілька етапів самоствердження в науковій спільноті – від визначення дисципліни 1926 року до організації ВНЗ 1996 року. У розвитку акмеології виокремлюють чотири основних етапи: латентний, номінаційний, інкубаційний, інституційний.

Акмеологію як науку вирізняють фундаментальність, гуманістична спрямованість, інтегративність і прикладна орієнтація. Фундаментальність акмеології виявляється у створенні системи спільних і конкретних методологічних принципів, що визначають її проблемний простір, специфіку підходів до людини та об'єкту науки – особи, що розвивається. При цьому гуманістична спрямованість акмеології виявляється в тому, що акмеологічні знання допомагають людям в особистій і професійній самореалізації, професійних та життєвих досягненнях. Тобто, все, що, вивчається акмеологією, спрямоване, насамперед, на благо конкретної, а не абстрактної людини, гармонізацію її розвитку та стосунків [11, с. 17].

Слід відзначити інтегративність акмеології, яка виявляється в тому, що вона змістовно об'єднала низку суміжних наук та галузей знання. Саме інтегративність акмеології забезпечує синтез відомостей, отримання цілісної картини життєдіяльності суб'єкта, в рамках якої об'єднуються не лише дослідницькі, але й діяльнісні, розвиваючі моделі, алгоритми та технології.

Акмеологічний підхід синтезує в собі дослідницькі стратегії з позицій системного підходу при вивченні освітніх систем, цілісного підходу до

вивчення людини та теорії функціональних систем [11, с. 168]. Окреслений підхід в освіті спрямований на самовдосконалення людини в освітньому середовищі, на її саморозвиток, на рух підростаючої та дорослої людини від однієї вершини до іншої, на досягнення «акме» в її творчості та здоров'ї, в розвитку всіх його життєвих сил; конкретизує ідеї гуманізації освіти і створює основу нової, сучасної ідеології навчання та виховання. Акмеологічний підхід щодо вивчення закономірностей досягнення вершин професіоналізму і творчості є одним із прогресивних для сучасної вищої школи. Науковці припускають, що саме цей інноваційний підхід та акмеологічні технології сприяють розвитку внутрішнього потенціалу, формуванню готовності до здійснення мобільних дій під час виконання фахових завдань, високого професіоналізму та творчої майстерності, що є основою професійного зростання молодого офіцера ВМДВ. Адже, досвід останніх десятиліть, за час яких у світі трапилось кілька десятків локальних війн і збройних конфліктів, переконливо свідчить, що мобільні дії військ у ході сучасної війни стають однією з головних умов успіху.

Водночас, перебіг бойових дій на сході України засвідчив необхідність якісної підготовки українських десантників, до дій у населених пунктах, ділянках місцевості з обмеженою видимістю та інших нестандартних умовах, які вимагають від військових фахівців особливих індивідуальних навичок у переміщенні та застосуванні зброї. Отже, акмеологічний підхід – це система принципів, прийомів і методів, які дозволяють вирішувати акмеологічні проблеми та завдання.

До актуальних завдань сучасного акмеологічного підходу у сфері професійної освіти майбутніх офіцерів ВМДВ відносимо:

- 1) формування особистісних професійно важливих характеристик майбутнього офіцера ЗСУ, які стали б передумовою успішного руху до досягнення індивідуальних «акме» та суб'єктно-діяльної зрілості.

2) створення методичного інструментарію, що дозволив би виявити стан сформованості готовності до здійснення професійної діяльності, досягнутий курсантом на конкретному етапі навчання [12, с. 13].

3) простеження особливостей прояву суб'єктно-діяльнісних характеристик у професіоналів високомобільних десантних військ [12, с. 21].

До *методів акмеологічного підходу* в педагогічному дослідженні відносять порівняльний аналіз суб'єктів професійної діяльності. Процес акмеологічного пізнання спрямований на себе і власну діяльність, тому діагностика в акмеології має з'ясувати те, як особистість стає суб'єктом управління власною поведінкою в особистісній, професійній, творчій і духовній сферах.

На сучасному етапі розвитку наукової акмеологічної думки виокремлюються такі акмеолого-методологічні принципи дослідження потенціалу особистості: потенційного і реального; моделювання; оптимізації; зворотного зв'язку; операційно-технологічний [13, с. 115–133]; акмеолого-педагогічний. Одним із важливих методологічних принципів акмеологічного підходу є принцип суб'єктності діяльності, що полягає в необхідності вивчення людини в її прогресивному розвитку як індивіда, особистості, суб'єкта праці й індивідуальності. Цей принцип щодо завдання вивчення закономірностей професійного становлення особистості майбутнього офіцера ВМДВ припускає вивчення розвитку його професіоналізму на основі різноманітних особистісних проявів. У сучасних акмеологічних дослідженнях професіонал розглядається, головним чином, як індивід і суб'єкт праці, меншою мірою – як особистість, ще меншою – як індивідуальність.

В акмеологічних та педагогічних дослідженнях виявлено головні детермінанти розкриття потенціалу особистості, що, в першу чергу, пов'язані з розвитком здібностей особистості та її спрямованості. Останнє звичайно враховується в процесі професійного навчання, самонавчання і професійної діяльності, коли суб'єктом проектується завдання особистісно-професійного зростання та досягнень. Пріоритет у розвитку потрібно віддавати розвитку

інтелектуальних здібностей. Метою реалізації акмеологічного підходу в галузі формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів ВМДВ є розробка акмеологічної технології особистісного та професійного становлення курсантів і формування готовності до професійної діяльності. Саме з цієї позиції ми розглядали фахове навчання майбутнього офіцера у вищому військовому навчальному закладі.

Таким чином, на основі акмеологічного підходу, підготовку майбутнього офіцера високомобільних десантних військ можна трактувати як поетапний процес досягнення «мікроакме» в навчанні та як результат – максимально можливого для кожного курсанта рівня готовності до майбутньої професійної військової діяльності на основі стійких мотивів до оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками.

Висновки. Отже, сучасні вимоги загальновійськового бою диктують майбутнім офіцерам ВМДВ жорсткі умови обмеженого часу, адже саме фактор часу є вирішальним для досягнення перемоги. Зважаючи на це, майбутні офіцери ВМДВ повинні постійно готуватися до ведення бойових, десантно-штурмових, рейдових та аеромобільних дій і бути здатними десантуватися парашутним, посадочним способом вертольотами та літаками залежно від поставлених бойових завдань та умов обстановки і швидко переходити до активних бойових дій після приземлення. Аносовані факти підтверджують «універсальність» ВМДВ й актуалізують необхідність інноватизації фахової підготовки курсантів. Сутність акмеологічного підходу до формування готовності майбутніх офіцерів ВМДВ до професійної діяльності полягає в здійсненні комплексного дослідження особистості курсанта, що проходить етап професійного становлення, коли його індивідуальні, особистісні й суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності, в усіх взаємозв'язках і опосередкуваннях для того, щоб сприяти досягненню вищих рівнів, на які може піднятися кожен. Інтеграція даних, одержаних при такому підході до вивчення людини, – процес надзвичайно важкий і вимагає створення особливої методології, а також техніки науково-коректного поєднання різних чинників.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у виокремленні педагогічних умов підготовки майбутніх офіцерів ВМДВ до професійної діяльності на засадах акмеологічного підходу.

Список використаної літератури

1. Про створення єдиної системи військової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 [Електронний ресурс]– Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-п>
2. Про нову редакцію Воєнної доктрини України: Указ Президента України від 2 вересня 2015 р. № 555/2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>
3. Боднарук І. І. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності на основі реалізації акмеологічного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ірина Ігорівна Боднарук. – Рівне, 2015. – 326 с.
4. Дьяченко М. И. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях : Психол. аспект / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, В. А. Пономаренко. – Минск : Изд-во «Университетское», 1985. – 206 с.
5. Шпак Г. И. Педагогические основы подготовки офицеров воздушно-десантных войск : дис... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Георгий Иванович Шпак. – Ярославль, 1998. – 415 с.
6. Георгієв В. М. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів високомобільних десантних військ у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / Георгієв Василь Михайлович. – Хмельницький, 2015. – 244 с.
7. Мельничук І. М. Акмеологічний підхід у підготовці фахівців у вищій школі / І. М. Мельничук, І. І. Перута // Вища освіта України. – 2011. – Додаток 2 до №3. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – Том VI (31). – С. 260–266.
8. Акмеология вчера, сегодня, завтра / К. А. Альбуханова-Славская, А. А. Бодалев, А. А. Деркач и др. // Прикладная психология и психоанализ. –1997. – №1. – С. 1–26.
9. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – М. : Наука, 1977. – 380 с.
10. Кузьмина Н. В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования / Н. В. Кузьмина. – М. : Исслед. центр проблем качества подгот. специалистов, 2001. – 144 с.

11. Деркач А. А. Акмеология в вопросах и ответах / А. А. Деркач, Е. В. Селезнева. – М. : Издательство НПО «МОДЭК» , 2007. – 248 с.

12. Бодалев А. А. Вершина в развитии взрослого человека: характеристика и условия достижения / А. А. Бодалев. – М. : Флинта : Наука, 1998. – 168 с.

13. Деркач А. Акмеология : учеб. пособие / А. А. Деркач, В. Г. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.

Бабак В. Сущность и специфика реализации акмеологического подхода как методологические ориентиры в подготовке будущих офицеров высококомандных десантных войск к профессиональной деятельности

Аннотация. В статье сосредоточено внимание на значимости имплементации принципов, методов, средств акмеологического подхода в профессиональной подготовке будущих офицеров ВМДВ. Отмечено, что акмеологический подход синтезирует в себе исследовательские стратегии с позиций системного подхода при изучении образовательных систем, целостного подхода к изучению человека и теории функциональных систем и направляется на самосовершенствование человека в образовательной среде, на его саморазвитие, на движение подрастающего и взрослого человека от одной вершины к другой, на достижение «акме» в его творчестве и здоровье, в развитии всех его жизненных сил; конкретизирует идеи гуманизации образования и создает основу новой, современной идеологии обучения и воспитания. Осуществлен обзор акмеолого-методологических принципов исследования потенциала личности, к которым отнесено: принцип потенциального и реального; моделирование; оптимизации; обратной связи; операционно-технологический; акмеолого-педагогический.

Ключевые слова: курсанты, будущие офицеры высококомандных десантных войск, акмеологический подход, акмеология, профессиональная подготовка.

Babak V. The Essence and Specificity of the Acmeological Approach Realization as a Methodological Benchmark in Preparation of Future Officers of High-speed Savings for Professional Activity

The essence and specificity of the implementation of the acmeological approach as a methodological benchmark for the training of future high-mobile landing troops for professional activities are analyzed in the article. On the basis of the analysis of pedagogical, psychological, philosophical, and military literature it is established that the principles of the acmeological approach are determined by science of acmeology, which is intended to indicate ways to reveal the personal potentials of a person, which, subject to full implementation, helps to achieve the highest peaks in life organization.

It is summarized that acmeology, as the youngest modern branch of knowledge, is now in the stage of active formation. The history of the emergence in the scientific circle of the term “acmeological knowledge” dates back to the first half of the twentieth century and is associated with a period of violent intellectual and social

searches of the 1920s. While in the development of acmeology there are four main stages: latent, nominative, incubative, institutional.

It is concluded that personality within the framework of acmeology is considered in the functioning state that develops (personal principle), and therefore the subject of acmeologic knowledge is the moment itself and the way of change. In addition, the existing state is being studied, and the desired one is designed in accordance with the theoretical principles and grounds. Thus, the subject of acmeology is the change of the real object (the original) from the existing “starting” to the ideal “finishing”, which in pedagogical activities can be defined by the period of professional training of the future specialist.

It is established that at the present stage of development of scientific acmeological thought the following acmeological-methodological principles of research of person's potential are distinguished: potential and real; modeling; optimization; feedback; operational and technological; acmeologic and pedagogical. The study of the training of future high-mobile landing troops officers for professional activities will be based on the consideration of the important methodological principle of the acmeological approach – the subject of activity, which consists of the need to study the person in its progressive development as an individual, personality, subject of labor and individuality. It is assumed that the application of the announced principle regarding the tasks of studying the regularities of the professional development of future high-mobile landing troops officers will involve studying the development of his professionalism on the basis of various personal manifestations.

Key words: cadets, future officers of highly mobile landing troops, acmeological approach, acmeology, vocational training.